

Zoran Ferić
POTUJOČE GLEDALIŠČE

prevedla Mateja Komel Snoj

Vsak od nas je vsota vsega, česar sam ni štel: odštej nas spet do golote in noči, pa boš videl, da se je na Kreti pred štiri tisoč leti začela ljubezen, ki se je včeraj končala v Teksasu. (...) Vsak trenutek je sad štirideset tisoč let. Dnevi, ki pridobivajo minute, so kakor muhe, ki brenčijo domov k smrti, in vsak trenutek je okno v vse čase.

Thomas Wolfe: *Ozri se proti domu, angel*

Najdražjim

Sence

Prolog

»Če stopiš v senco obešenca, ti to prinese srečo!« je rekel nekdo, ko smo v sedmem razredu osnovne šole v zgodovinskem učbeniku prvič opazili fotografijo obešenega moškega na Terazijah. Na tej fotografiji ni videti sence obešenega, a vendar se pod njim gnete množica ljudi. Ali so vsi ti poskušali stopiti v njegovo senco? Tako smo mislili takrat. Zdaj je jasno, da so jih na silo pripeljali gledat obešanje in da je bilo obešenih več. Civiliziran narod iz osrčja Evrope je na veselje mnogih, kot se zdi, obudil institucijo javnih usmrtitev. Moški na fotografiji iz učbenika visi popolnoma mirno, na glavi ima kapo s ščitkom, v obleki je in s kravato, kot bi se za obešanje posebej uredil.

A na fotografiji je še zlasti nenavadno to, da mu kapa ni padla z glave, ki je nagnjena, ker se mu je zlomil tilnik. In vse polno je teh poševnin: na nagnjeni glavi je postrani poveznjena kapa, pa tudi obešeni, se zdi, ne visi čisto naravnost. Človek je kot svinčnica, sem mislil takrat, tudi ko visi naravnost, zaradi nekega razloga vedno spremlja nagib Zemljine osi. Zato ni čudno, da je na tem planetu vse nagnjeno in malo postrani.

Obešenemu je ime Svetislav Milin, po poklicu je čevljarški delavec in na ulično svetilko so ga obesili 17. avgusta 1941 skupaj s še štirimi pripadniki odporniškega gibanja: Ratkom Jevtićem, Miloradom Pokrajcem, Velimirjem Jovanovićem in Jovanom Jankovićem. Tisti, ki stojijo pod Milinom in škilijo

v njegove nogavice ali buljijo v podplate na čevljih, so morda nevede zakoračili v njegovo senco. Pozneje bomo to fotografijo velikokrat videli v enciklopedijah, na razstavah in v knjigah, ki govorijo o odporniškem gibanju v Beogradu leta 1941. Ljudje, ki visijo na uličnih svetilkah, bi morda morali vzbuditi šok, a če podobo nekoliko razširimo, če stopimo ven iz zgodovinskega učbenika, vidimo, da po Terazijah vozijo električni tramvaji ter da se ljudje sprehajajo in odpravljajo v lokale poslušat fokstrot, nekateri pa celo sedijo v kavarnah nedaleč od obešenih, pijejo kavico in kramljajo:

»Lep dan, sosed!«

A sosed si z robcem briše pot z vratu.

»Vraga pa lep, vidiš, kako je soparno.«

Ko smo prvič videli fotografijo obešenega Milina, nismo mogli niti slutiti, da so njega in tovariše soobešence ustrelili na sedežu Gestapa v Ulici kralja Aleksandra 5 ter jih šele nato mrtve obesili na ulične svetilke. Milin je bil takrat star šestindvajset let.

Za nekatere ljudi se reče, da imajo več življenj, tako kot mačke. To so tisti, ki se izkopljejo iz nemogočih položajev in nekako preživijo. Manj se omenja one, ki imajo več smrti. Prav med te, ki jih je smrt obiskala večkrat, spadajo Milin in tovariši. Ustreljeni, nato obešeni. In če bi kateri od njih po naključju preživel streljanje, taki pa so v vsaki vojni in prav ti so najzanesljivejše priče, obešanja ne bi preživel. Smrt je zato, da bi odnesla Svetislava in tovariše, prišla v Beograd dvakrat, čeprav je bil njen trud morda odveč, ker je

po vsem sodeč vse temeljito opravila že na zaporniškem dvorišču.

Kaj pa obleka, srajca in kravata? Zgodovinski viri pravijo, da so vseh pet mučili na sedežu Gestapa in jih šele nato ustrelili. Vendar na fotografijah, čeprav so nekoliko meglene in zrnate, ni videti okrvavljene srajce niti sledov mučenja. Milin se resnično zdi, kot bi se oblekel za poroko ter potem zgrešil pot in se pomotoma znašel na terazijskem drogu. Kolikor je mogoče videti, so tudi drugi spodobno oblečeni. So jih obesili v istih oblekah, v katerih so jih mučili in ustrelili? Verjetno ne. Šef beograjskega Gestapa Karl Kraus in vojaški poveljnik za Srbijo Heinrich Danckelmann na osrednjo beograjsko avenijo nista hotela obešati nekakšnih kupov razcefranega mesa, ampak ljudi. Ljudi z njihovim dostojanstvom, s človeškostjo, ki so jim jo posmrtno vrnili, preden so jih obesili, in jim jo z obešenjem spet javno odvzeli. A kdo jih je potemtakem umil in oblekel? So najeli pogrebnika? In kdo je prinesel obleko? Kot se zdi, je bila najpreprostejša rešitev, da pokličejo starše in sorodnike, naj prinesejo svečana oblačila in jim jih oblečejo na kraju samem. Zlahka si predstavljamo objokano mater Svetislava Milina, kako v črnini s še dvema ženskama umiva njegovo golo razmrcvarjeno telo. Poljublja ga na čelo, poljublja suhe roke, v katerih ni življenja in ki so videti kot roke dečka, ne pa moškega, ki dela z rokami, potem ga drugi dve ženski dvigneta v sedeč položaj in ona mu ljubeče natakne najprej en in nato še drug rokav čiste bele srajce. Nato skupaj dvignejo spodnji del telesa in mu

oblečejo spodnjice in hlače, mati pa mu zaveže kravato, natakne suknjič in naredi vozal na čevljih, katerih zdrsane podplate bodo Beograjčani gledali v enem najbolj tragičnih trenutkov svoje zgodovine. In kdo od njih bo morda rekel: »Kovačeva kobila je vedno bosa.«

Po drugi strani se na najlepših fotografijah Toša Dabca iz štiridesetih let vidi, kako pomembne so za črno-belo fotografijo sence in kako se svet na fotografskem papirju nenadoma spremeni v igro svetlih in temnih ploskev. Moja predstava o Zagrebu v času druge svetovne vojne vedno izhaja iz teh fotografij. Ljudje Toša Dabca v nasprotju z obešenimi na Terazijah nimajo imen. To so mimoidoči, ki so se znašli v Ilici, na Trgu bana Jelačića ali na Dolcu, in pri njih je nekaj dobrega: lahko si predstavljate, da so še živi. A večina jih ima tudi senco: opoldne kratko in gosto, pozno popoldne pa podolgovato in iznakaženo, ki ni podobna lastniku. Te sence, ta njihov temnejši alter ego jih spravlja na fotografijo kot nekakšen temelj ali korenino, ki jih povezuje s tlemi. Svetle podobe na soncu in temne sence, ki se po fotografijah plazijo za njimi. In te sence nam mahajo s pločnikov ali hišnih zidov: resda sije sonce in je v mestu mirno, v njem vlada nekakšna spokojnost, a sence pravijo, tu smo, prijatelj, in leto enainštirideset je ...

Zato so sence pomembne, ko mama, ki je takrat stara dvanajst let, hodi v šolo na Savski cesti, v stavbo zdajšnje Pedagoške fakultete nasproti zapora. Vedno jo vidim črno-belo, s temi sencami. Suha je, v svetlem balonskem plašču, s knjigami pod pazduho.

Tako gre po praznem hodniku, na katerem sonce po tleh ustvarja nepravilne svetle ploskve, mamina senca pa se med hojo podaljšuje. To je tanka senca deklice, ki jo kličejo Suha južina. Njena suhost je hitro prešla v porogljiv vzdevek. Ujemal se je s tanko rezino kruha, namazanega z medom, ki ga je vsak dan vzela v šolo za malico.

Njeno življenje se je približalo resničnosti, ko se je kirurg iz Petrograda, ruski emigrant v Franciji, zaradi nekega razloga iz Pariza privlekel v Zagreb in naredil otroka medicinski sestri iz čebelarjeve družine, v kateri je pustošila tuberkuloza. Da pa je njeno življenje zares postalo resničnost, je bilo treba prebroditi vrsto nesporazumov, ki so spremljali razmerje babice Ivke in omenjenega kirurga; ta je v jugoslovanskih dokumentih nekje vpisan kot Benjamin in drugje kot Venjamin, s tem da v njegovi izkaznici zdravniškega društva, ki ga je izdala Kraljevina SHS, in v maminem poročnem listu piše Venijan.

Kakor ni bilo jasno in nedvoumno njegovo ime – Benjamin ali Venjamin, enkrat v zahodni, drugič v vzhodni različici –, zaradi slabih strojepiscev, ki delajo v dokumentih neodpustljive napake, katere potem leta in leta vztrajno prepisujejo, ni bil nedvoumen niti njegov priimek. V dokumentih se pojavlja v dveh različicah: v maminem rojstnem listu piše Bernstein, poznejša različica pa je fonetična, Bernštajn. Vendar isti priimek obstaja tudi v različici z vstavljenim *e*, Berenstein ali Berenštajn. Ta različica je v poročnem listu staršev in na grobu babice Ivke, kjer na nagrobniku iz črnega marmorja piše Berenstein. Jezikovna zmeda je

le odsev popolne negotovosti glede deda Benjamina. Nič v zvezi z njim ni zanesljivo, razen enega: da ga je nadomestil človek, pri katerem si bil lahko o vsem stoodstotno prepričan.

Otrokom, ki so zgodaj ostali brez staršev, pogosto ostanejo samo fotografije. Pri moji mami je to še posebno zapleteno. Edina fotografija, na kateri sta njena oče in mama skupaj, je kvadratast košček fotografskega papirja z žigom fotografskega ateljeja Tomee – rahlo zvita fotografija iz nenavadno tankega papirja. Nastala je med neko operacijo in na hrbtni strani piše: »Mama in očka, Vinogradska, 1928«. Zapis na zadnji strani fotografije je nujen, ker imata na njej tako medicinska sestra kot zdravnik čez spodnji del obraza masko in se ju ne da prepoznati; vsaj delno nam je v pomoč, ker nam pove, da je ena od oseb z masko oče moje mame in druga njena mati. Večino zgornjega osrednjega dela fotografije kot majhno sonce zavzema močna kirurška svetilka, kar delno zamegljuje celoten prizor. Zato je težko razločiti, kateri od njiju je mama in kateri očka; edini, ki je brez maske, je pacient, ki ga operirata. Ta ima odprte oči in s pogledom, za katerega bi lahko rekli, da je radoveden, opazuje svojo odprto notranjščino.

Težava s fotografijo je bila tudi ta, da mama takrat, kadar je pogrešala očeta, ni vedela, ali naj gleda levo ali desno podobo, in kadar je pogrešala mater, ni mogla zanesljivo vedeti, ali je ta na levi ali na desni. Lahko je ugibala, ker je oseba na levi nekoliko nižja.

Morda se je v hrepenenju po očetu najprej osredotočila na desno osebo, ko je hiša s stricema in teto

brenčala od smeha, prepirov in šepetanja, ona pa je v kotu razmišljala o svojem očku, ki reže ljudi, da bi jih ozdravil. Kako dolgo je to trajalo? Minilo je poletje, nato jesen in zima, toda njenega očeta iz mesa in krvi, ki je živel v Zagrebu in še vedno delal na istem kraju, ni bilo. Hčerko je redko obiskoval.

A tudi z njegovo edino fotografijo ni tako preprosto. Zdi se mi, da se je spominjam od mladih nog, še iz nižjih razredov osnovne šole. Spadala je k našim družinskim fotografijam, ki smo jih hranili v rdečem žametnem albumu, okovanem s srebrnimi viticami. Spominjam se tudi rdečega žiga »Foto Tomee, Zagreb, Ilica 129« in še zlasti imam pred očmi zbledelo besedilo na hrbtni strani, napisano z navadnim svinčnikom in maminim prepoznavnim rokopisom, v katerem je *r*, če ga gledamo ločeno od drugih črk, podoben vislicam, pisani *m* pa se zdi, kot bi se vračal v svojo prvotno egipčansko podobo, podobo vala. Treba je tudi povedati, da je prav ta fotografija nekako spodbudila nastanek teh zapisov, saj je na njej dovolj vsega, da lahko postane središče zgodbe o dedu Benjaminu.

Šele pred kratkim sem si na eni od retrospektiv madžarskega filma ogledal *Očeta Istvána Szabója*, enega njegovih zgodnjih filmov še iz črno-belega obdobja. Glavni lik tega filma je deček, pozneje mladenič, ki je v vojni izgubil očeta in o njem pripoveduje različne zgodbe. Enkrat je oče zdravnik, ki rešuje življenja, drugič junak odporniškega gibanja, tretjič ugleden politik, madžarski rodoljub ... Skratka, oče je ta, čigar odsotnost se spreminja v različne like, ki v mladeničevi

domišljiji vzbujajo občudovanje. Film me ni posebno vznemiril, zdel se mi je preveč razvlečen in nekoliko naiven, kakršni so skoraj vsi stari filmi, ko jih gledamo zdaj. Vse do nekega prizora. Deček – prizor se dogaja v stanovanju njegovega prijatelja – pokaže svojim prijateljem in prijateljici majhno, precej zvito fotografijo, na kateri so trije zdravniki s kirurškimi maskami na obrazu, posneti med operacijo. In na tej fotografiji jim pokaže svojega očeta.

Ali je mogoče, da sem si vse izmislil? Tako megleno fotografijo kot rdeči žig ateljeja Tomee in celo mamin rokopis na hrbtni strani? Prebrskal sem vse albume in pregledal vse fotografije, ki sem jih našel v albumih in različnih škatlah, toda omenjene fotografije, na kateri sta osebi z masko, nisem našel. Našel nisem niti fotografskega ateljeja Tomee v Ilici. Zdaj je tam očesna poliklinika Vukas.

Vendar vztrajam. Spominjam se celo, da sem pred približno desetimi leti brskal po družinskih fotografijah, in ko sem naletel nanjo, sem jo ločil od drugih in spravil na posebno mesto, saj sem že takrat nameraval nekaj napisati o Benjaminu Bernsteinu. Verjetno sem jo tako dobro pospravil, da je zdaj ne morem najti. A po drugi strani – kolikšna je možnost, da v svojih šestinpetdesetih letih nikoli prej nisem gledal *Očeta Istvána Szabója*? Nekoč, po televiziji, ob pozni uri, v enem številnih ciklov novega madžarskega filma, komaj buden? In morda mi je prizor iz stanovanja dečkovega prijatelja tako prišel naravnost v podzavest.

Še vedno upam, da bom fotografijo kje našel in da bo potem vse, kar bom tu napisal, resničnejše.

1.

Naslednja fotografija, če bi kdaj nastala, bi bila tako meglena, da bi se na njej komaj kaj razločilo. Gosta para je na oknu naredila debelo polst megle, tako da bi se dalo na šipe marsikaj napisati. Če bi bila Ivka samo malo mlajša, bi lahko, recimo, napisala »Benjamin«, narisala s puščico prebodeno srce ali z okornimi črkami, ki bi se topile, nakracala »srečna do konca svojih dni«. To bi bilo morda nekoliko predolgo, vendar bi izražalo, kako se je morala počutiti. Zagotovo pa ne bi napisala, čeprav bi lahko, na primer »nesrečna«, »hohštapler« ali »Pottova grba«.

V kuhinjo so prinesli velik pločevinast umivalnik in na štedilniku je v loncu za kuhanje perila vrela voda. V drugem velikem loncu je bila hladna voda in Ivka je v umivalnik dodajala lonček vrele, nato lonček hladne, vrele, hladne, vrele, hladne ... Potem je počepnila v umivalnik, da bi se umila. Suha gola mladenka, ki se ji je lok hrbtenice tako lepo zvijal, da so se videla vretenca od vratnih do ledvenih. Vedela je, kako se imenujejo, tako kot je vedela, kako se imenujejo kosti roke ali noge.

Njena mama je priracala v kuhinjo in odškrnila okno.

»Saj tu je ko v peklu, še zadušila se boš v tej pari! Naj ti umijem glavo,« je zamrmrala.

Z novim kockastim milom, ki je imelo ostre robove, je Ivki začela drgniti lasišče. Ta ji je dovolila, da jo s prsti masira po temenu, nato izpira z vrelo vodo z malo hladne ali s hladno z malo vrele ter potem spet

namili, zdrgne in izpere. Tako ji je mama nekajkrat namilila lase in jih nekajkrat izprala, a se je zdelo, da niti po večkratnem izpiranju ni zadovoljna s čistočo. Kot bi bila Ivka tako umazana, da se je nikakor ne bi dalo umiti. Majhen otrok, ne pa devetnajstletno dekle.

Mama je Ivki dovolila, da se še enkrat sama izpere. Voda na štedilniku ni bila več vroča, ampak samo prijetno topla, tako da jo je zlivala po pravkar umitih laseh in pustila, da se ji toplota z las žarkasto širi po vsem telesu. In najraje bi ostala na toplem sredi kuhinje in uživala v samoti. Mama je odšla ven in to je bilo dobro. Tako, v umivalniku, bi lahko preživela vse življenje. Tedaj so se vrata spet odškrunila in Marica, njena mlajša sestra, je veselo vzkliknila:

»Ivkica, pohiti, kmalu bodo tu!«

Ivka se je zavila v veliko brisačo, ki je bila morda nekoč mehka, a je zaradi *štirkanja* in prekuhavanja postala trda in ostra. Stopila je na lesena tla, in kaplje, ki so tekle z nje, so na jelovih deskah puščale temne madeže. Ko je bila majhna, se je nekoč nehote polulala na ta tla, ušlo ji je in kapljice so bile čisto take. Vse več temnih madežkov, ki so se zlivali v vse večje, dokler se ni prikazal dve leti starejši Dušan in začel popevati:

*Ivka Pivka
lula doma
in mama jo bo šeškala!*

Vendar mama Ivke ni natepla. Samo deske je morala ribati z njo, in to je bilo prvič.

Ogrnjena z brisačo je priskakljala v veliko sobo, kjer so jo že čakale mama, Marica in Julijana, Dušanova zaročenka. Odprla je omaro in si skrita za vrati oblekla spodnje perilo, kombinežo pa ji je čez mokre lase pomagala obleči Marica. Nato je sedla na stol zraven otomane in Julijana ji je začela z brisačo drgniti lase. Njena glava se je med brisanjem premikala gor in dol, kot bi govorila: »Ja, ja, ja ...« Potem sta ji Julijana in mama navili lase na *viklerje*. Mama je bila kot vedno nepopustljiva. To je bilo treba dobro narediti.

»Mama, cuka me!«

»Daj no, ne bo te konec.«

Črnih las ni in ni nehala trdno navijati na *viklerje* in jih pritrjevati s kovinskimi sponkami.

Nazadnje je Ivka, še vedno z *viklerji*, le stopila pred veliko ogledalo na psihi, Marica in mama pa sta prinesli poročno obleko. Bila je izposojena za to priložnost, in ko si jo je oblačila, se je zdelo, kot da si oblači gledališki kostum in da bo, če jo bo oblekla, vse okrog sebe spremenila v kulise.

Ko sta jo končno oblekli, ji sneli *viklerje* in razčesali lase, so vse tri odšle urejat druge stvari, saj je bilo dela še veliko, Ivka pa je v poročni obleki, trdi od *štirke*, sama obsedela na stolu v veliki sobi, z rokami v naročju in rahlo navzgor obrnjenimi dlanmi, kot bi se pripravljala na molitev, ter čakala, da Marica in Julijana toliko pospravita kuhinjo, da bi lahko na mizo postavili žganje in pecivo. Čakala je in se božala

po trebuščku, ki ga je obleka še dobro skrivala. Seveda za tiste, ki niso vedeli, da je v njem on.

Zaslišala je kričanje in pogledala v sadovnjak pred oknom.

Otroci so kričali:

»Tu so! Tu so!«

V tistem trenutku se je izza hiše razlegla glasba. Ljudje so se gnetli ob plotovih sosednjih hiš in radovedno buljili na njihovo dvorišče, staromestni napevi pa so se širili kot vonj po kakšnem pecivu. Mogoče premalo sladkem, a vseeno pecivu.

*U gaju tom kukavica kuka,
bez dečka bit svakoj je curici muka ...*

Ali:

*U ranu zoru, zoru, zoru,
kad svane dan,
ja idem kući sav nakresan ...*

Ivka je dobro videla, kako na vrt prihajata moška, oblečena v temno obleko, s kravato in belo srajco, Julijana pa je bila v hipu pri nji in jima na rever z buciko pripela rožmarin.

Nasmehnila se je, prvič ta dan. Odškrnila je vrata velike sobe, a tako, da se je ne bi videlo, in gledala, kako se moška rokujeta z njenim očetom, orožnikom in čebelarjem, ter bratoma Stjepanom in Dušanom. Antun in Milan sta bila že na Mirogoju. Rokovali so se zadržano in niso veliko govorili. V nekem trenutku

je zavladovala neprijetna tišina, zato je Marica pohitela z žganjem, ki ga je prinesla v kozarčkih na velikem pladnju iz alpake, ki so mu rekli »tista srebrna tasa«. Moški so vzeli vsak svoj kozarček, si brez besed pokimali in izpili do dna.

Tudi Marica je nosila svečano temnordečo obleko, prav tako izposojeno. Bila je sestrina priča, priča dr. Bernsteina pa je bil starejši moški, sodelavec iz bolnišnice. Marica je moškim spet natočila žganje in muzikanti so zaigrali tuš. To je bil znak.

Vzravnila se je, si spustila čipkast pajčolan čez obraz in stopila pred može v veži. Dr. Bernstein jo je začudeno gledal. Stjepan je pohitel z besedami:

»Jezus, kako lepa je naša Ivkica.«

Zdelo se je iskreno. Dr. Bernstein ni rekel ničesar. Na dušek je izpil žganje, si postregel s piškoti, in šele ko sta bila pri izhodu, pokrčil komolec, da ga je lahko prijela pod levo roko. Počasi sta hodila po tlakovani potki skozi vrt, ona je pazila, da si ne bi umazala izposojenih lakastih čevljev, on pa je pazil, da je stopal po ploščah in ne po travi. Težko sta hodila drug ob drugem, ker je bila potka ozka in je bilo nevarno, da bi kateri od njiju pristal na travi. Za njima so šli trije muzikanti: basist, kitarist in tamburaš. Sosedje ob plotovih so se smehljali nevesti, otroci so kričali, moške in žene pa so jima dostojanstveno molče sledili.

In tako so v sprevedu svečanih oblek stopili na Zlatarsko ulico. Šli so mimo lesenih plotov in pritličnih hiš, ki niso več pomnile svoje prvotne barve. Na koncu Zlatarske so zavili proti Vaški cesti in še nekaj

časa so jih spremljali pogledi in otroci. Ko so prišli do križišča Vaške in Tratinske, ni bilo več otrok, ki bi jih spremljali, niti pogledov iz daljave, zato se je avstro-ogrski orožnik ozrl nazaj, poklical muzikante in jim dal nekaj bankovcev. Ti so se zahvalili in odšli. Nekaj časa so hodili v tišini, potem pa so se orožnik, Stjepan in Dušan rokovali z dr. Bernsteinom in njegovim prijateljem. Ženin in nevesta ter priči so sami brez glasbene spremljave in sorodnikov vstopili v taksi.

2.

V bolnišnici, kjer je pred letom dni delala kot medicinska sestra na oddelku za ušesa, nos in grlo, je morala občasno na interno kirurgijo po nekakšen sanitetni material. Pri vnetjih sinusov so porabili manj gaze in tamponov kot pri slepičih in kilah, a kdaj pa kdaj jim je zmanjkalo tudi tega manj, zato jo je glavna sestra kot najmlajšo poslala po material. In morala je mimo operacijske dvorane. Ko je nekoč tako prevzemala zvitke gaze, je videla, kako iz dvorane prihaja moški v beli halji, ki je bila na desnem rokavu malo okrvavljena. Utrujen, očitno po dolgi operaciji, si je snel kirurško kapo, tako da je videla njegove rahlo sprijete, a lepe temne lase, ki si jih je česal nazaj, vendar so mu vztrajno padali na čelo. Čez usta in nos je še vedno nosil masko, zato je videla samo njegove oči. Te oči je bilo težko pozabiti, ker so jo pogledale

kot zajčka ob gozdni poti: kot nekaj ljubkega, a nepomembnega.

Od tistega, česar nikakor ne moreš pozabiti, do pomisli, kako lepo bi bilo, če bi se zjutraj zbudil in kot prvo stvar na svetu zagledal te oči, navadno ne mine dolgo. Še zlasti ko si star devetnajst let in je tvoj stas kot vrba žalujka, zdravnik, ki gre po hodniku, enkrat zares in potem še tisočkrat v mislih, pa je visok in ponosne drže. Njegova hrbtenica je kot ravno drevo, jelka, cipresa ali omorika.

Benjamin je Ivki pozneje pripovedoval o nekem svojem doživetju v Tangerju, kjer je delal njegov brat. Po študiju medicine v Parizu je brat odšel v francosko, Benjamin pa v nekdanjo avstrijsko kolonijo, ki je bila takrat del države Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tako je v Tangerju, ko je bil pri bratu, šel večkrat mimo razkošne arabske hiše z notranjim dvoriščem, kjer so bila vrata pogosto odprta. V zgornjem nadstropju je videl dekle, ki je imelo lase pokrite z ruto, spodnji del obraza pa s tančico. Videl je lahko le njene oči in te oči, kot je rekel, so bile dovolj. In večkrat ko jih je videl – to je bilo vsakič, kadar je šel pomagat v stacionar –, večje so se mu zdele. Ivki je rekel, da je sicer to zelo čudno, a včasih so oči dovolj, da se človek zaljubi. Toda Ivka je to že vedela, le da je bil v tem primeru lepa domačinka Benjamin, začudeni Evropejec pa ona sama.

3.

Te oči so imele svojo vlogo tudi v trenutku, ko se je oglasila glavna sestra na oddelku za ušesa, nos in grlo in vprašala skupino mlajših sester, katera bo odnesla sterilizirane pripomočke na interno kirurgijo. Ivka je prva dvignila roko. V tem ni bilo nič sumljivega. Njeno delo pogosto tako ali tako ni bilo nič drugega kot hoja po oddelkih, raznašanje in prinašanje stvari, kar je štelo za učenje, pa tudi umivanje bolnikov ali menjavanje posteljnine. Dali so ji belo emajlirano kovinsko posodo z ročajem na vrhu in z odtisnjenim rdečim križem, ki je bil že malo odrgnjen, tako da je bil levi krak krajši od desnega. Notri je nekaj žvenketalo in zdelo se ji je, da nosi jedilni pribor. Dneve je že ločevala na polne in prazne. Polni so bili tisti, ko je kje na hodniku ali na bolnišničnem vrtu videla obris dr. Bernsteina ali Bernštajna, ki je šel po pobeljenem hodniku v beli halji in z belo kapo, kar se ji je zdelo nedoumljivo, ali pa se mu je rob razpete halje zataknil za rožni grmiček na bolnišničnem vrtu in se je poskušal rešiti, kar se ji je zdelo smešno. Prazni so bili dnevi, ko je zaman čakala, da bi ga kje zagledala, a se ji to do konca delovnega časa ni posrečilo.

Vse do trenutka, ko se je oglasila glavna sestra, je upala, da ga bo videla, vendar ni ničesar počela s tem namenom. Takrat se je prvič zavestno odločila, da bo nekaj ukrenila, in se naravnost ustrašila svoje odločitve. Ali se bo ta dan nenadoma napolnil in bo z njim govorila, kar se do zdaj še ni zgodilo? Vse to jo

je navdajalo s strahom. Morda jo bo na interni kirurgiji sprejel kateri od njegovih kolegov ali pa jo bo tam pričakala sestra in prevzela pripomočke, kar se je zdelo najbolj verjetno. Srce ji je razbijalo, ko je hodila po hodnikih proti interni kirurgiji, a ljudje okrog nje so slišali samo ropotanje pripomočkov v sterilni kovinski posodici. To je priložnost, si je mislila, in treba jo je izrabiti. Toda kako? Kaj mu bo rekla, če ga bo srečala?

Ko je prišla na interno kirurgijo, se ni napotila h glavni sestri, ampak je pogledala imena na vratih ordinacij. Ni namreč vedela, kako mu je ime. Poznala je samo njegovo podobo, a nobeni od sodelavk si ni drznila zaupati, da se je zagledala v kirurga z interne, ker bi se takoj začele širiti čenče. Zato ni nikogar vprašala, kako je ime temu visokemu in lepemu moškemu, in to je bila zdaj težava. Tam sta bili dve ordinaciji s po dvema imenoma na vratih. Je dr. Ivan Beuc ali dr. Josip Nogolica? Lahko bi bil tudi dr. Ruszkowski, Stjepan, tako kot njen brat, ali dr. Bernstein, Benjamin. Omahovala je glede Nogolice in Bernsteina, nato pa vendarle potrkala na vrata pri zadnjem. Bila je pripravljena, da jih odpre, brž ko bo dr. Bernstein ali njegov kolega rekel »naprej«. Potrkala je, srce ji je začelo razbijati, pripomočki v posodici so zažvenketali, toda od znotraj se ni zaslišalo »naprej«. Takrat še ni vedela, kako zveni njegov glas. Še enkrat je potrkala, a spet nič. Odleglo ji je, zdaj bo lahko pustila pripomočke pri sestri in pobegnila. Pozneje ji bo žal, a zdaj mora najprej pobegniti. Res je

bila neumna, navsezadnje je starejši, morda poročen. Jezus, če bi to kdo vedel.

Ravno takrat ji je neka sestra mimogrede rekla:

»Dr. Bernstein je na pljučnem.«

Prst usode je Ivki kot zločinec pustil na čelu svoj edinstveni odtis. Pozneje je pogosto govorila, da je v tistem trenutku vedela, da gre zanj. Še sama ne ve, kako, a vedela je. To je bilo znamenje. Znamenja so ji kazala pot in brez tega znamenja ne bi zbrala poguma in se napotila na oddelek za pljučne bolezni, ampak bi pripomočke pustila pri sestri. Njeno življenje je moralo voditi nekaj zunaj nje in nekaj višjega.

»Dr. Bernstein je na pljučnem« je postal eden pomembnejših stavkov v Ivkinem življenju.

Bilo je pomladno jutro leta 1927, veter se je poigral z zaveso na odprtem oknu – na drugih oddelkih so bila okna brez zaves –, vse je bilo belo in sterilizirano. Kot da se je na oddelku za pljučne bolezni belina nekako okrepila, tudi okna so bila odprta in vse je bilo drugače kot na drugih oddelkih. Tu je bilo seveda potrebnega več zraka in ta je prihajal na hodnike in potoval skozi kot kot rahla sapica. Srečevala je sestre, nekatere so nosile masko čez usta in nos. Eno od njih je vprašala, kje je dr. Bernstein. Ni vedela. Vprašala je drugo, a tudi ta ni vedela.

Toda po naključju je naletela na odprto bolniško sobo, in ko je šla mimo, je s kotičkom očesa opazila Benjamina, ki je sedel notri. Ustavila se je pri vratih. Sedel je sredi bolniške sobe s tremi posteljami, od katerih je bila le ena zasedena, z risalnim blokom, naslonjenim na koleno, in svinčnikom v roki. Najprej

je videla ženski obraz na papirju in šele nato prav ta obraz ženske v postelji, v sedečem položaju. Bolnica je bila mlada, z razpuščenimi lasmi, ki so se ji malce sprijeti, neurejeni in nepočesani v pramenih zivali po golem vratu. Imela je razpeto spalno srajco, tako da se je videl precej globok dekolte, ki se ga na risbi ni videlo. Sedela je popolnoma mirno, kot bi bila mrtva, dr. Bernstein pa je senčil njen obraz. Črtal je po licu na desni strani, tistem, na katero ni padala svetloba, in nato vzorce previdno razmazoval s prstom, dokler ni na listu papirja dobil goste sence. Bil je umirjen in zbran, celo tako zelo, da ni opazil njene navzočnosti. Kako dovoli, da jo slika táko, je bila Ivkina prva misel.

»Gospod doktor, prinesla sem pripomočke.«

»Takoj bom,« je rekel in še kratek čas senčil bolničin suhi in blede obraz. Potem je vstal in rekel dekletu:

»Jutri bova nadaljevala.«

Risbo je prekril z belim papirjem in zaprl blok. Skupaj sta odšla proti interni kirurgiji, on z daljšim korakom naprej, ona pa je drobila za njim in še vedno nosila žvenketajoče pripomočke. A potem se je ustavil in se obrnil.

»Oprostite!«

Z drugo roko je vzel posodo s pripomočki. Še naprej mu je sledila proti njegovi ordinaciji, in ko sta prišla tja, je odložil risalni blok, položil kovinsko škatlo na mizo in si nataknil rokavice. Na velik kos sterilne gaze je začel zlagati pripomočke. Stopila je zraven in v želji, da bi nadaljevala s pogovorom, vprašala:

»Za kaj se to uporablja?«

Obrnil se je, kot da ni pričakoval, da je še vedno tam.
»Navadna prijemalka, kocher. Še nisi videla?«
»Samo pospravljam postelje in nosim stvari.«
Šele takrat jo je prvič zares pogledal. In zazdelo se ji je, da je zadovoljen s tem, kar vidi.
»Te zanima?«
Še enkrat jo je pozorno pogledal.
»Ne vem,« je rekla, izogibajoč se njegovemu pogledu skozi okrogla očala, ki jih do takrat kdove zakaj ni opazila.
»Iščem instrumentarko.«
»Sestra Terezija me ne bo pustila.«
»Ne skrbi, bom jaz vprašal.«
Tako se je začela usposablјati za instrumentarko.

4.

Starejša sestra ji je kazala pripomočke: pinceta, anatomska; vidiš, pinceta, kirurška; pinceta, koagulacijska; držala skalpelov; rezila, ravna in ukrivljena; prijemalka po Duvalu; prijemalka po Peanu, ukrivljena, in prijemalka po Peanu, majhna, ravna; pravokotna Mixerjeva; ta je po Kocherju, dobro poglej, kadar rečejo kocher, mislijo tole, si videla, držalo za igle; škarje po Listerju, poglej, razlikujejo se od teh po Littauerju, ampak ime je podobno, lahko se zmotiš, zdravnik govori skozi masko, včasih seslja, poleg tega je dr. Bernstein Rus. Nekatere besede govori v ruščini, nekatere v francoščini, zato dobro glej

in poslušaj; to je posoda za sterilizacijo, stekleničke z jodom, si videla, so tule ...

Med operacijami se je bilo treba dobro osredotočiti na to, kaj počneta kirurg in njegov asistent, pa tudi na to, kaj počne anesteziolog, in predvsem na to, kaj počne instrumentarka. Glede na to, kaj počnejo kirurgove roke, je treba predvideti, kateri instrument bo potreboval in po kakšnem vrstnem redu: prijemalke za tampon, ravni ali ukrivljeni skalpel, prijemalke po Kocherju in prijemalke po Peanu, razpirače za tkivo, črpalke, pincete ter igle in nit. In ravno ko bi Ivka morala biti osredotočena na dramo, ki je potekala pred njo, in gledati, kaj počne instrumentarka, da bi nekega dne lahko to počela tudi sama, si sredi živčne prenapetosti ni mogla kaj, da ne bi mislila na mladenko, ki jo je Benjamin risal tisti dan, ko je prvič govorila z njim.

Ta mladenka je v njenih mislih tudi zunaj operacijske dvorane dobivala različne podobe, vendar je bila vsakič lepša, kot si jo je zamišljala zadnjič. Postala je lepša celo od nekaterih igralk. Poimenovala jo je Pola Negri, s čimer je počastila spomin na film, ki sta si ga z Marico pred letom dni ogledali v kinu Evropa. To je bil nemški film, katerega naslov je pozabila, a Pola Negri je bila v njem videti natanko tako kot mladenka na Benjaminovi risbi. Sama pri sebi jo je klicala Pola Negri in poleg tega, da je bila mladenka vse lepša in lepša, je postajala tudi vse mlajša in mlajša, dokler ni prišla do tistega občutljivega in kratkega obdobja med otrokom in dekletom, do tiste stopnje v razvoju ženske, ki jo je Ivka tako nesrečno preskočila.

Iz otroškega krilca je takoj skočila v dekliško obleko in kar čez noč so ji zrasle prsi, kot da bi šla spat s češnjicami in se zbudila z jabolki. In potem je morala s temi jabolki, zaradi katerih jo je bilo nekaj mesecev grozno sram, v šolo za medicinske sestre. Morda se je Ivka zato zgrbila in morda je prav zaradi teh prsi njena postava postala podobna drevesu, po katerem je dobila ime: vrbi žalujki.

Mladenka z risbe, Pola Negri, je imela privilegij, da je vsaj kratek čas živela v obdobju med otroštvom in odraslostjo ter da jo je prav v tem obdobju narisal dr. Bernstein.

In kadarkoli je Ivka videla Benjamina, kako si dolgo umiva roke ali kako mu instrumentarka drži kirurški plašč in ga od zadaj zavezuje, se je spomnila Pole Negri, kot da bi mu, ker jo je narisal, pripadala za vedno. Njeni razmršeni lasje, upadla lica, senca na obrazu, ki jo je s prstom razmazal na listu papirja, in *pankeljci* na beli spalni srajci, razvezani vse do dekolteja, od koder so vanjo gledale njene prsi, ki so se šele razvijale v prsi odrasle mlade ženske – vse mu je pripadalo.

Prvič, ko si je po operaciji upala oditi na oddelek za pljučne bolezni pogledat, kako je mladenka videti v resnici, je naletela na prazno posteljo, na drugi postelji pa je ležala starejša ženska in pokašljevala ob vsakem izdihu. Na misel ji je prišlo, da je Pola Negri morda odšla domov, vendar je že vedela, da na tem oddelku bolniki ostanejo dolgo in da to ni verjetno. Pomislila je še, da se je zgodilo najhujše, in od najhujšega jo je spreletavala kurja polt tudi po tistih delih

telesa, kjer se navadno ne pojavi, recimo po konicah palcev na nogah. Najhujše je videla že doma, ko so iz Brestovca pripeljali Milanovo truplo, spomnila pa se je tudi bedenja ob najstarejšem bratu Antunu, ki ga je vzela tuberkuloza, ko je bila še precej majhna. Kdo ve, ali nista dr. Bernstein in Pola Negri v ljubezenski zvezi? Videti sta bila kot gospodična iz dobre hiše, ki jo je bolezen priklenila na posteljo, in zdravnik, ki je prišel od daleč, da bi tu z njo doživel romantično pustolovščino. Zanimivo je, da si takrat same sebe ni nikoli predstavljala na njenem mestu.

Drugič je Polo Negri našla v sobi. Sedela je v postelji na dvignjenih blazinah in spala, vendar z odprtimi očmi. Lase je imela mokre od potu in ustnice razpokane, bila je bolj suha kot na risbi in neprimerno bolj suha, kot si jo je predstavljala. Ivka je zdaj videla, da je odrasla mladenka, a da jo je v mislih zaradi suhosti nekako pomladila. Bila je voščeno bleda, le lica so ji gorela od vročine. Ko se je Ivka približala njeni postelji, najprej ni verjela, da spi. Morala jo je stresti, da je trepnila z očmi in potem utrujeno dvignila pogled. Takrat je prvič videla, da je mogoče spati z odprtimi očmi. Pola je prosila za čaj in Ivka je iz vrča, ki je stal na nočni omarici, v bolniško skodelico natočila malo slezovega čaja.

Prišla je tudi naslednji dan in ji iz kuhinje prinesla pecivo, za kar se je Pola Negri, ki ji je bilo takrat bolje, vljudno zahvalila in začela jesti, a cele rezine ni mogla pojesti. Vprašala jo je, od kod je, in Pola ji je povedala, da je iz Črnomerca, da njen oče dela v opekarni, mama pa je gospodinja, da ima tri mlajše brate

in da je v vsej družini edina bolna. Ivka jo je nato vprašala, ali jo obiskujejo, ona pa je rekla, da ne, ker se mama boji, da bi se še kdo v družini okužil, zato je tu sama in ji je dolgčas. Sčasoma je Ivka začela prihajati vsak dan po operacijah in ostajala do petih ali šestih popoldne, dokler niso odšli domov vsi zdravniki razen dežurnih. Včasih ji je postlala posteljo, napela rjuho ali poravnala posteljnino, jo pospremila do kopalnice ali ji prinesla dodatno porcijo hrane. Pola jo je kdaj pojedla, kdaj pa je ni mogla. Merila ji je tudi temperaturo in ta je bila največkrat nizka, kakršne so se ljudje v tistem času še posebno bali. Subfebrilnost je bila na slabem glasu. Tako je za Polo Negri skrbela skoraj dva tedna, tudi ob sobotah, vendar je ni nikoli nihče obiskal. Predvsem je ni obiskal tisti, ki ga je Ivka čakala, da bo prišel dokončat portret.

Kadar je sedela ob postelji tega dekleta in so se odprla vrata, je sprva kar otrpnila, ker je pomislila, da prihaja dr. Bernstein. A ko je čas mineval in dr. Bernsteina ni bilo, je postajala vse bolj samozavestna in Pola ji je prirasla k srcu. Bila je osamljena, brez matere, očeta in bratov ter brez prijateljic, in Ivka je celo začutila potrebo, da bi se spoprijateljili. Pola ji je povedala, da hodi v tretji razred trgovske šole, da samo enkrat na teden jedo meso in da ni gospodična iz bogate hiše. Živeli so skromno, vendar srečno, vseč ji je bil neki mladenič iz vojašnice v bližini njene ulice. Ugotovili sta, da sta daljni sosedi, in se čudili, kako da se nikoli prej nista srečali, ampak šele tu, na tem kraju. Takrat jo je Ivka začela tolažiti in ji govoriti, da bo zagotovo

ozdravela, ker je še mlada, samo veliko mora jesti, in sicer močno hrano, četudi na silo.

In potem, ko ji je bila Pola Negri bolj in bolj pri srcu, se je začela kar malo jeziti na Benjamina, ker je ni niti enkrat samkrat obiskal. Če pa bi jo po naključju obiskal, bi se jezila, češ da jo obiskuje in ima zanesljivo nekaj z njo. Vendar je ni. Tako nežno jo je risal, tako pozorno je razmazoval senco na njenem obrazu, kot bi jo mazal z najnežnejšo kremo, zdaj pa ga ni. Minila sta že dva tedna, in če bi imel kaj z njo, če bi mu bilo vsaj malo do nje, bi že prišel. Narisal jo je in jo pustil umirati samo. To risbo je iskala v njegovi ordinaciji, saj je bila zdaj članica kirurške ekipe in je imela priložnost pogosto zahajati tja, a je ni našla. Najbrž jo je odnesel domov. Vprašala se je celo, kakšen človek je, da lahko tako zapusti mlado dekle.

Medtem so se pokazala očitna znamenja. Njegovo vedênje do Ivke bi si lahko razlagali tudi kot dvorjenje. V ordinaciji ji je sam pojasnil vlogo škarij po Listerju in različno uporabo prijemalk, ji povedal, za kaj se uporablja ukrivljeni pean in za kaj mali ravni pean, kako se naredi rez in kako pomembno je, da se pravočasno uporabi hemostatike. Kdaj pa kdaj se je na videz po naključju dotaknil njene rame oziroma nadlakti ali pa jo s hrbtno stranjo dlani, ki je dišala po razkužilih, pogladil po licu, kot bi pobožal otroka. Rekel je:

»Iglo z držalom primeš na polovici ali célo, a kadar célo, je daljša in se laže zlomi.«

Medtem ko je govoril, se je s kolenom dotaknil njenega, kot da je to nekaj običajnega in kot da ona svojega ne bo v trenutku odmaknila.

»Če je igla krajša, držiš tu, vidiš, potem močnejša ...«

Ivki je bilo ljubo, da si je ta znamenja sčasoma lahko nedvoumno razlagala, vendar se je hkrati začela počutiti krivo. Pola Negri ji je še bolj prirasla k srcu in čutila je, da ji jemlje nekaj, kar je bilo do takrat njeno. Čeprav je bilo to njeno le v Ivkini domišljiji, si ni mogla kaj, da ne bi zaradi tega občutila krivde. Stoletjem katoliške vzgoje, ki se je zgostila v njeni ukrivljeni hrbtenici, se ni mogla izogniti. Po dveh tednih, kolikor Pole Negri ni obiskala, je odhitela na oddelek za pljučne bolezni. Kupila je celo tri čokoladne bonbone, ki niso bili poceni, toda našla je prazno posteljo. Spet je otrpnila, vendar ji je sestra na oddelku povedala, da so se gospodični Veri odprle kaverne in da so jo prepeljali na Zeleni breg. Takrat ji je prišlo na misel, da jo je spraševala vse mogoče, o fantu, družini, prvem obhajilu, birmi in še marsičem, nikoli pa je ni vprašala, kako ji je ime. Verjetno je pozabila že takrat, ko sta se spoznali.

Tako se je končala epizoda s Polo Negri.

5.

Da lahko človek spi z odprtimi očmi, je Ivka drugič videla med neko operacijo kile. Začelo se je dobro.

Starejši instrumentarki je pomagala pri sterilizaciji pripomočkov, razkužili sta mizo in si dolgo, res dolgo umivali roke. Starejša instrumentarka si je roke umivala dlje, da je pokazala Ivki, kako se to počne, Ivka pa še dlje, da je pokazala njej, kako dobra učenka je. Bolnika so uspavali, anesteziolog mu je izmeril utrip, Benjamin ga je večče odprl, rez je bil raven in lep, šolski – preden je zarezal, je Ivki pokazal skalpel, kot da bi operacijo opravljal samo zaradi nje –, in nato z razpirači utrdil tkivo. Bolnik je mirno spal in vse je bilo, kot mora biti, razen manjše krvavitve, ki so jo brez težav ustavili, ko pa so nameščali črevo, je bolnik nenadoma odprl oči. Niso bile do konca odprte, zato se je zdelo, da gleda svojo odprto notranjščino, črevesne vijuge in tisto, kar je predrlo trebušno mreno. Sicer se ni premikal, nobenega trzljaja ali glasu ni bilo, ničesar. Toda ko je Ivka videla njegove odprte, morda tudi malo izbuljene oči, se je morala prijeti za mizo, da ne bi padla. Pomislila je, da bo zdaj zdaj zakričal, skočil z mize in se tako odprt pognal iz dvorane, da bo tekkel po hodniku in puščal za sabo gosto sled krvi ter med tekom umrl in sploh ne bo vedel, da je umrl, ampak bo še kar tekkel kot kokoš, ki ji odsekajo glavo.

Benjamin jo je moral pridržati, a je bil sredi operacije in jo je samo z eno roko močno prijel. Pravzaprav tako močno, da jo je zbolela nadlaket, in ta bolečina jo je vzdramila in ji dala moč, da je še kar stala nad odprtim moškim, čigar oči so bile prav tako odprte. Toda razen Ivke se ni nihče vznemiril; vse skupaj so sprejeli precej brezskrbno. Anesteziolog ji je prišepnil,

da pacienti včasih odprejo oči, a še vedno spijo, ne čutijo bolečine in se potem, ko se zbudijo iz narkoze, ničesar ne spominjajo. Niti hudih sanj, saj se v narcozi nikomur ne sanja.

Pozneje ji je tam, kjer jo je Benjamin stisnil, ostala modrica, ki je sčasoma začela spreminjati barve. Bilo je prvič, da se je tako močno dotaknil, in spomin na to je trajal dva tedna. Ko mu je po operaciji slačila plašč, ji je dejal, da ji mora zaupati ter da se ne more osredotočati na operacijo in hkrati skrbeti za to, ali ne bo morda omedlela. Vse doslej da je dobro delala in da občuduje njeno marljivost, toda ni več prepričan, ali je primerna za kirurško ekipo. Vsa v solzah ga je poslušala in rekla:

»Ampak odprl je oči!«

»To dogaja,« je odvrnil, »refleks.«

Tisto popoldne jo je pospremil do tramvajske postaje pri vojašnici, ker nikakor ni mogel pomiriti nje-nega joka. Pozneje jo je vedno spremljal. Ob sončnih dneh ju je bilo po operacijah mogoče videti, kako se po Vinogradski ulici spuščata proti Ilici in zidu vojašnice, kjer je bila tramvajska postaja. Spremljali sta ju senci. Njena tanka in podolgovata ter njegova veliko krepkejša in s širokimi rameni. Čeprav ji je bil všeč, je bila na začetku trmasta ter ni in ni hotela z njim v Mestno kavarno ali kavarno Corso, celo v kavarno Medulić ne, ki jima je bila najbližja. Zato se je njegova krepka senca ustavila na njeni postaji in z njeno tanko senco počakala na tramvaj, ki je vozil na obrobje mesta proti Zlatarski ulici, kjer je bila hiša avstro-ogrskega orožnika, in šele ko je tramvaj od-

peljal in mu je pomahala skozi okno, je prečkal ulico in na svoji postaji počakal na tramvaj, ki je vozil v središče mesta, kjer je imel v Dalmatinski ulici najeto stanovanje. Vse to se je Ivki na začetku zdelo, kot bi spala z odprtimi očmi.

6.

Na fotografijah bolnišnice iz tistega časa so drevesa okrog nje in na njenem dvorišču še majhna, hiš okrog sprejemne stavbe pa sploh ni. To je bila najprej Bolnišnica sester usmiljenk, večino življenja moje mame je nosila ime po dr. Mladenu Stojanoviću, zdaj pa se imenuje Klinični bolnišnični center sester usmiljenk. A od nekdanj ji nihče ni rekel drugače kot Vinogradska bolnišnica. V tistem času ni bila velika in vsi zaposleni so se med sabo bolj ali manj poznali, tako zdravniki in medicinske sestre kot redovnice ter celo čistilke in hišnik. Nenavadno je, da se Ivka z dr. Bernsteinom ni spoznala že prej, ampak je njegove oči in pričesko videla šele, ko je prihajal iz operacijske dvorane. Takrat je že leto dni delala kot medicinska sestra in je bolj ali manj poznala vse. In tudi on je tam delal več kot dve leti. Kot specializant kirurgije je prišel pred poletjem leta 1925 in se prvič zaposlil kot kirurg.

Naključje, ki je njune poti po bolnišnici držalo daleč narazen, je verjetno pripomoglo k temu, da se je ta ruski emigrant in pariški študent začel zanimati za medicinsko sestro z obrobja glavnega mesta neke

slovanske kolonije, za dekline, ki je imelo skromnost vgrajeno v hrbtnico. Že ko so ji kot deklici vzbrstele prsi, se je začela grbiti, a žalostna je bila samo njena telesna drža, medtem ko so se na obrazu skrivale eksotične poteze. Bila je izrazito temna, in to v družini, v kateri so imeli praviloma svetle ali kostanjeve lase, zato je njen oče, ko je bila še majhna, zanjo dejal: »Ivkica ima nekaj arabskega.« Ni znano, iz kakšne genetske globine se je prebilo to *arabsko* in buhnilo v Zagreb, na Trešnjevko, v družino avstro-ogrskega orožnika, med njegove čebele.

Ivka se je najprej zaupala Julijani, zaročenki brata Dušana, s katero si je delila tega prijetnega človeka in jo že sprejela za članico družine, čeprav še nista bila poročena. Povedala ji je, da je Benjamin po rodu iz Rusije, da je živel v majhnem mestu blizu Petrograda, da sta z bratom pobegnila že spomladi leta 1918, da je v Parizu študiral medicino ter da je imel v Rusiji guvernante in klavir. Nemščina in francoščina sta zanj kot materna jezika, do sedmega leta je bolje govoril francosko kot rusko, zna tudi jidiš in včasih se ni zavedal, v katerem jeziku govori, zato mu je guvernanta, Francozinja, rekla: »Beni, francosko, ne razumem te!« Vendar Ivka ne ve, zakaj je prišel prav v Zagreb, ali ga je kdo poslal ali je prišel sam, tega prav tako ne ve. Ne, ne ve, koliko časa bo ostal, ve le to, da je dober človek in odličen zdravnik, saj tudi po koncu delovnega časa govori o pacientih in operacijah.

»Morbit pa nič družga ne zna,« je rekla Julijana.